һүм ер тутан шәкчилик тәсәррүфатына

вурурлар.

Бизим адамлар

Ярым әсрдән артыг яшы олан Шмидт заводу инди ялныз Азәрбайчанын дейил, бүтүн советләр өлкәсинин ән бөйүк сәнае мүәссисәләриндән биридир. Гүдрәтли совет техникасынын сон наилиййәтләри әсасында гурулмуш бу нәһәнк завод нефт мә'дәнләримиз үчүн техники ләвазимат истеһсал эдир.

Заводун ичәрисиндә, механики сехинин янында узун вә кениш бир отаг вар. Азад совет адамларынын инди ярадычылыг ишләрилә мәшгул олдуглары бу отага дахил оланда инсан гәлбиндә әзәмәтли бир һиссин баш галдыраряг бүтүн варлыгына һаким олдугуну һисс эдир. Элә бил ки, сән нә исә фөвгәл'адә бир аләмә дахил олурсан. Дүз 43 ил бундан әввәл бөйүк Сталин, һәмин бу торпаг дөшәмәли садә отагда Бакы фәһләләри гаршысында чыхыш эдәрәк онлары кәләчәк дөйүшләрә һазырлайырды. Бу һадисә Шмидт заводунда ишләйән һәр бир фәһлә үчүн әзиз хатирәдир. Бу хатирәнин догурдугу йүксәк дуйгулар Шмидт заводу гәһрәманларыны гәләбәләрдән-гәләбәләрә апармышдыр.

10 илдән артыгдыр ки, завод өз планларыны һәр ай артыгламасилә еринә етирир. Бу мүддәтдә машынгайыранлар бөйүк фәдакарлыгла чалышмышлар. Завод директорунун отагында бир байраг гоюлмушдур. Онун үзәриндә дә бу сөзләр язылмышдыр:

«ССРИ Назирләр Совети.
Үмумиттифаг социализм ярышы галибинә».

[illegible] ни тызаран бу байраг да заводун [illegible] сонракы һәятынын тимсалы- [illegible] вод бу байрагы [illegible]

[illegible] заво- [illegible]

Поладтөкмә сехиндә мартен собасы гыпгырмызы көзәрир. Собадан яшыла чалан одлу мас ахыб әтрафа гыгылчымлар сачараг гәлибләрә төкүлүр.

Гәлибләрә төкүлән полад бир аздан бәркийиб нефт сәнаемиз үчүн мүһүм бир аләтә чеврилир: Бу аләтин нә дәрәчәдә мәгсәдә уйгун вә ярарлы чыхмасы гәлибдән асылыдыр. Гәлибдә балача бир нөгсан оларса онун ичиндән чыхан аләт дә нөгсанлы олачаг. Лакин Шмидт заводунда гәлибләр һәмишә көзәл вә чох сәрраст олурлар.

Мартен собасындан бир гәдәр кәнарда гәлибчиләр ишләйирләр. Онларын арасында орта бойлу, саглам, әйниндә тәзә комбинезон, аягларында узунбогаз чәкмә олан, үзү диггәтлә тәраш эдилмиш чаван вә ярашыглы бир оглан көрүнүр. О, гәлиб үзәриндә ишләйән йолдашына нә барәдә исә көстәриш верир. Бу, кәнч гәлибчи Әли Әсәдовдур.

Мүһарибәдән сонракы Сталин бешиллийи э'лан эдиләндә бүтүн завод адамлары илә бирликдә Әли дә өз үзәринә мәс'ул тәәһһүд көтүрдү вә 1948-чи илдә о, бир бешиллик әвәзинә ики бешиллик планы ерини етирди. Мә'лум олду ки, кәнч гәһрәман үч илдә 11,5 илин нормасыны өдәмишдир. Йә'ни 11,5 илдә нә гәдәр гәлиб гайырачагдыса, онлары 3 илдә гайырыб гуртармышдыр.

О, инди дә күндәлик планы мунтәзәм олараг 350—400 фаиз еринә етирир.

Мән онун мүвәффәгиййәтләри һаггында данышдыгда күлүмсәйәрәк:

— Мәндән дә чох өдәйәнләр вар,—деди. —Гасымов, Акопов, Сыкин инди 17—20 ил бундан сонранын ишини көрүрләр. Бах, әсл стахановчу онлардыр. Әләшрәф Гасымовун тәкчә 1949-чу илдә 20 сәмәрәләшдиричи тәклифи тәтбиг олунараг заводә йүз мин [illegible]тәрла хейир вериб! Онларла таныш [illegible]

[illegible]рла таныш олдум. Токар Әләш[illegible] [illegible]ә 1916-чы илдә Бакыда анадан [illegible] Уча бойлу, назик, әсмәр бир [illegible]һаүндә, һәрәкәт вә данышыгын[illegible] тәвазөкарлыгдан башга һеч бир [illegible]ик һисс эдилмир. Лакин о, ни[illegible] сонранын ишини көрүб гуртар[illegible]

[illegible] буна нечә наил ола билдиниз?— сорушдум.

О, гашларыны чатараг чидди сурәтдә чаваб верди:

— Мән заводда 1930-чу илдән ишләйирәм. Догрудур, әввәлләрдә дә пис ишләмирдим, күндәлик планы һәмишә артыгламасилә еринә етирирдим, анчаг догрусуну дейим ки, мүһарибәдән сонра даһа яхшы ишләмәйә башладым.

О, сусду. Көзләрини ерә дикәрәк санки узаг вә ачы бир хатирәйә далды. Сонра башыны дикәлдиб сәрт ифадә илә: — Бәли, — деди — мән мүһарибә илләриндә чох шей көрдүм. Берлиндә, Японияда олдум. Империализмин, истисмарын нә демәк олдугуну өз көзләримлә көрдүм. Капиталист өлкәләриндәки фәһләләрин нәләр чәкдийинин шаһиди олдум. Билирсиниз, өзкә үчүн, капиталист үчүн ишләмәк дәһшәтдир. Фәһлә сәһәрдән ахшама гәдәр әлләшир, дүшмәнин чиби исә гызылла долур. Мән харичдәки фәһләләрин буна нечә дөзә билдикләрини тәсәввүрүмә белә сыгдыра билмирәм! Мүһарибә гуртарды. Өз сосялист вәтәнимизә, догма заводумуза гайытдыгда мәнә елә кәлди ки, анадан ени догулдум. Ахы, яд өлкәләрдә оларкән мән бу завод үчүн, бу догма дәзкаһларым үчүн чох дарыхмышдым. Чәбһәдә бизим Волоширенко адлы чаван бир командиримиз вар иди. Биз онунла дост олмушдуг. Дөйүш фасиләләриндә һәмишә вәтәндән данышардыг. О, Украйнанын бәрәкәтли тахыл зәмиләрини, мән исә Бакыны, Шмидт заводуну хатырлардым. Биз Волоширенко илә чох өлкәләр кәздик, чох шейләр көрдүк. О, мәнә дейәрди ки:

— Әләшрәф, вәтәнә гайыданда кәрәк елә яхшы ишләйәк ки, дүнядә көрүнмәмиш олсун. Ахы, бизим вәтәнимиздәки һәятын дүнядә бәрабәри йохдур.

Әләшрәф Гасымов чәбһәдә, дүшмән күлләләри алтында партия сыраларына дахил олараг дөйүшләрдә бәркимиш бир коммунист кими вәтәнә гайытды. Күндәлик планы 400—450 фаиз еринә етирәрәк, мисли олмаян гәһрәманлыглар көстәрди!

Лакин о, ялныз өз күндәлик иш планынын бир нечә дәфә артыг өдәмәклә кифайәтләнмәди. Һәгиги бир ярадычы кими заводда әмәк мәһсулдарлыгыны кетдикчә йүксәлтмәк үчүн тез-тез сәмәрәли тәклифләр вермәйә башлады. Әләшрәф көрүрдү ки, сәһәр нөвбәсиндә ишләйәнләр өз иш вахтыны гуртарыб кедәндән сонра кәлән икинчи нөвбәнин фәһләләри дәзкаһы гуруб керәчәкләри ишин низама салана гәдәр 20—30 дәгигә вахт сәмәрәсиз кечир вә бу, әмәк мәһсулдарлыгына чохлу зиян вурур.

Кәнч коммунистин ярадычы аглы бу мәсәләнин һәллиндән сүкутла кечә билмәзди. Мадам ки, о, бу нөгсаны һисс эдир, демәк ону дүзәлтмәк лазымдыр! Ени вә мүһүм бир әмәк кәшфи лазымдыр!

Әләшрәф кечә-күндүз бу барәдә дүшүндү. Нәһайәт о, мүәййән бир гәрара кәләрәк мәсләһәт үчүн өз фикрини йолдашларына ачды. Мә'лум олду ки, Акопов, Балуян вә Камски йолдашларын да зеһнини чохдандыр ки, бу мәсәлә мәшгул этмишдир. Онлар бир нечә күнлүк фикир мүбадиләсиндән сонра инди «дәзкаһы ишләйә-ишләйә тәһвил вермәк» ады илә мәшһур олан иш үсулуну тәклиф этдиләр. Заводун партия тәшкилаты вә сәмәрәләшдиричи тәклифләр бүросу онларын фикрини бәйәнәрәк истеһсалата тәтбиг этмәк гәрарына кәлдиләр. Бу үсул заводун үмуми әмәк мәһсулдарлыгыны ени йүксәклийә галдырды вә аз мүддәтдә ялныз Азәрбайчанын дейил, бүтүн совет өлкәсинин истеһсалат мүәссисәләринә яйылараг бөйүк шөһрәт газанды.

Дәзкаһы ишләйә-ишләйә тәһвил вермәк үсулунун әсас маһиййәти ондан ибарәтдир ки, биринчи нөвбәдә ишләйән фәһләләр һәр сех үзрә онлары икинчи нөвбәдә әвәз эдәчәк фәһләләрин бу күн һансы иши көрәчәкләрини устадан өйрәнәрәк иш вахтыны гуртармага 15—20 дәгигә галмыш дәзкаһлары буна, йә'ни икинчи нөвбәдә ону әвәз эдәчәк фәһләнин көрәчәйи ишә там һазыр бир вәзиййәтә салырлар. Белә ки, икинчи нөвбәнин фәһләләри даһа дәзкаһы гайдая салмаг үчүн артыг вахт сәрф этмәйәрәк кәлән кими һазыр вәзиййәтдә олан дәзкаһын далына кечәрәк дәрһал ишә башлайырлар. Демәк, бүтүн күн дәзкаһда иш бир дәгигә дә олса дайандырылмыр.

Һәр кәс ялныз өзүнүн дейил, бүтүн завод коллективинин йүксәк мүвәффәгиййәтә чатмасына чалышыр. Бу, коммунизм әмәйинин һәгиги бир әламәтидир.

— Анчаг өз мүвәффәгиййәти илә кифайәтләнмәк коммунист сифәти дейил! Она көрә дә бизим һәр биримиз күндәлик планы йүксәк фаизлә еринә етирмәйә чалышдыгымыз кими, бүтүн йолдашларымызын да буна мүвәффәг олмаларына чәһд эдирик.

Әләшрәф бу сөзләри олдугча садә вә тәбии бир ифадә илә сөйләйир. Ялныз өзүнүн дейил, бүтүн коллективин йүксәлиши угрунда дүшүнмәк идеясы артыг хейли замандыр ки, ени бир кейфиййәт олараг онун вә онун кими милйонларла совет адамынын тәбиәтинә дахил олмушдур.

Буна көрәдир ки, Әләшрәф даим үмуми ишә хейир верәчәк мәсләһәтләр һаггында дүшүнүр, өз ени-ени ихтиралары илә догма заводуна йүз минләрлә хейир верир. Бир илдә беш илин ишини көрүр. Будур, коммунизм адамынын тәбиәти беләдир! Коммунизм әмәйи инсанлары белә йүксәлдир. Онлары бу дәрәчәдә фәдакар вә аличәнаб эдир.

Гасымов вә онун йолдашларынын шүүру коммунизм чәмиййәтинин илк шәфәгләридир. Гасымов билир ки, коммунизмин фүтүһаты әмәк мәһсулдарлыгынын һәр күн, һәр саат йүксәлмәсиндән асылыдыр.

Гасымов, үч бөйүк отагдан ибарәт ени вә көзәл мәнзилдә яшайыр. Онун айрыча мәтбәхи, ванна отагы вардыр. Айда 3—4 мин манат маашы, һәр рүблә исә 5—6 мин мүкафат алыр. Ики гызы мәктәбдә охуюр. Варлы бир һәят кечирир. һәр күн ишдән сонра яхшы истираһәт эдир, ахшамлар тәртәмиз кейинир, өз аилэсилә бирликдә киноя, театра кедир.

Вахтилә онун шакирдләри олан 19—20 яшлы Мөһсүн Гулиев, Волков вә башгалары инди күндәлик планы 250—300 фаиз еринә етирирләр.

Шмидт заводунун коллективи совет адамларындакы бейнәлмиләл тәрбиййәнин көзәл бир нүмунәсидир. Гасымов өз иш йолдашлары Акопов, Каменски вә башгалары һаггында данышаркән онлары өз догма гардашлары кими севдийи, онларла фәхр етдийи ачыг һисс олунур.

Токар Акопов 1914-чү илдә Зәнкәзур маһалынын узаг Дагбасар кәндләриндән бириндә догулуб, 1930-чу илдән бәри Шмидт заводунда ишләйир. О, үч илдә 4 бешиллик еринә етирмишдир. Башга сөзлә десәк Акопов йолдаш инди 1970-чи илин ишини көрүр! Бу ил ССРИ Али Советинә сечкиләр шәрәфинә о, өз өһдәсинә көтүрдүйү тәәһһүдү гәһрәманлыгла еринә етирәрәк 4 айда 5 илин ишини баша вурду.

1926-чы илдә анадан олан Жуков планы мүнтәзәм олараг 350 фаиз еринә етирир. Токар Балуян инди 1965-чи илин ишини көрүр.

Гәлибчи Павел Сыкин 1908-чи илдә догулмушдур. Лакин үздән она 30 яшдан артыг вермәк олмаз. Уча бойлу, пәһлеван кими саглам, мөһкәм әзәләли, долгун, чәһрайы сифәтли бир адамдыр. Онун мави көзләриндә даими бир тәбәссүм вардыр. Биз онларын сехинә кедәндә Сыкин өз йолдашларына нә исә сөйләйәрәк бәркдән күлүрдү.

О, өз ишиндән элә садә вә үзүкүләр бир һалда данышырды ки, элә бил үч илдә 15 илин ишини көрүб гуртармаг онун үчүн су ичмәк кими асан вә ади бир мәсәләдир.

— Нечә фикир эдирсиниз, бу ил дә һәмин сүр'әтлә ишләйәчәксинизми,—дейә биз ондан сорушдугда тәәччүбдә үзүмүзә бахды. Санки демәк истәйирди: «Бу, нә гәрибә суалдыр». Сонра күлүмсәйәрәк шән бир ифадә илә:

— Әлбәттә,—деди. Бу ил дә, кәлән ил дә. . . . . һәмишә! һәр ил бир бешиллик! Әскик ола билмәз! Биз буна артыг адәт этмишик. Инди бир илдә беш илин ишини көрүрүк, ким билир бәлкә кәләчәкдә, бир илдә он илин ишини көрәчәйик...

Онун даим күлүмсәйән шән мави көзләринә диггәт этдикдә адама элә кәлирди ки, фөвгәл'адә әмәк гәһрәманлыглары көстәрмәйин сиррини о, артыг кәшф этмишдир!

Сонра биз, кәнч токар Агачәфәр Садыгов йолдашла таныш олдуг.

Онун дәзкаһ архасында тәләсмәдән, һеч бир тәлаш вә һәйәчан көстәрмәдән арамла ишләмәсилә фикир верәрәк:

— Нечә олду ки, сиз 3 илдә 20 илин ишини көрүб гуртара билдиниз,—дейә сорушмагдан өзүмүзү сахлая билмәдик.

О, әйнилә ушаг тәбәссүмү кими мүлайим бир тәбәссүмлә күлүмсәйәрәк:

— Бу, чох садә бир мәсәләдир,—деди.— Мән көрәчәйим иши һәмишә габагчадан, бүтүн хырда тәфәррүатына гәдәр өз зеһнимдә айдынлашдырырам. Бу ишләрин көрүлмәси үчүн лазым олан шейләри һамысыны габагчадан диггәтлә һазырлайы[illegible]. Белә ки, ишә башлаяндан сонра мәни даянмага, бир нечә дәгигәни сәмәрәсиз кечирмәйә мәчбур эдәчәк һеч бир манеә олмур. Яхшы дүзәлмиш дәзкаһымда өз ишими асанлыгла вә сүр'әтлә көрә билирәм, һеч бир кәсирә йол вермирәм.

Кәнч токар сусараг дәзкаһына [illegible] Сонра чиддиййәтлә әлавә эдир:

— Догрусуну билмәк истәсәниз [illegible] ишләмәйин, аз заманда чох шей [illegible] этмәйин, мүһүм бир сирри вар. Һәвәс вә диггәт! Шаир яхшы шеир язмагы, рәссам көзәл шәкил чәкмәйи нечә севирсә, биз дә өз ишимизи эләчә севирик, ондан илһам алырыг. Мәһсулумузун чох вә көзәл олмасына чалышырыг. Даһа мүһүм бир мәсәлә дә вар. О да бундан ибарәтдир ки, бизим пис истеһсал этдийимиз кичик бир винт, нефт мә'дәнләримиздә планын мүәййән гәдәр кери дүшмәсинә сәбәб олур. Өлкә гаршысындакы бу бөйүк мәс'улиййәт һисси бизим ишимиздәки мүвәффәгиййәтин әсас сәбәбләриндән бирдир!

Шмидт заводунда белә адамлар чохдур. Онларын арасында кәләчәйә, йүксәлишә догру гызгын ярыш кедир.

ИЛЯС ӘФӘНДИЕВ